

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

**ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНА ПІДГОТОВКА
ТА МЕДИЦИНА НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ**

ПРОГРАМА

для спеціальності

5.120120103 «Виробництво фармацевтичних препаратів»

ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНА ПІДГОТОВКА ТА МЕДИЦИНА НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Укладач

Т.О. Кудрявцева — к. пед. н., викладач вищої категорії, викладач-методист, методист Коледжу Національного фармацевтичного університету.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії медико-біологічних дисциплін (протокол № 9 від 06 квітня 2015 р.) та методичної ради Коледжу НФаУ (протокол № 6 від 15 квітня 2015 р.).

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Військово-медична підготовка студентів фармацевтичних коледжів організується й здійснюється відповідно до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 р. № 2232-ХІІ зі змінами від 18.03.2015 р. № 259-VII, навчального плану спеціальності 5.120120103 «Виробництво фармацевтичних препаратів».

Актуальність вивчення навчальної дисципліни зумовлена змінами, які відбуваються внаслідок реорганізації Збройних сил України, та накопичення досвіду роботи військово-медичної служби та узагальнення тактики ведення бойових дій.

Мета вивчення дисципліни полягає у формуванні у майбутніх фахівців умінь та компетенцій для розвитку почуття патріотизму та гордості за Збройні сили України, їх медичну службу, формування готовності до захисту Вітчизни у локальних воєнних конфліктах, під час надзвичайних ситуацій у мирний та воєнний час.

Завдання вивчення дисципліни передбачає забезпечення усвідомлення, що від того, наскільки своєчасно, професійно й чітко буде надано першу медичну допомогу, настільки підвищуються шанси щодо збереження життя та успішного лікування поранених і хворих на подальших етапах медичної евакуації; що якість та своєчасність надання першої медичної допомоги пораненим та хворим у значній мірі залежить від ефективного вирішення завдань медичного забезпечення військ в умовах сучасної війни.

Засвоївши програму навчальної дисципліни майбутні фахівці мають бути здатними вирішувати професійні завдання в умовах надзвичайних ситуацій та воєнного часу.

Навчальна дисципліна «Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій» базується на знаннях неорганічної хімії, аналітичної хімії, фізико-хімічних методів аналізу, основ екології, основ промислової асептики, фармацевтичної хімії, анатомії з основами фізіології, фармакології, безпеки життєдіяльності, охорони праці та охорони праці в галузі.

Програму дисципліни «Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій» поділено на один модуль, який, у свою чергу, поділяється на три змістових модулі:

Модуль I. Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій:

Змістовий модуль 1. Основи організації медичного забезпечення військ;

Змістовий модуль 2. Основи надання першої медичної допомоги у воєнний час;

Змістовий модуль 3. Перша медична допомога в умовах надзвичайних ситуацій.

Програма розкриває зміст дисципліни відповідно до вимог складових галузевих стандартів вищої освіти: освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) та освітньо-професійної програми (ОПП) підготовки молодших

спеціалістів за спеціальністю 5.12020103 «Виробництво фармацевтичних препаратів», затверджених МОН України від 24.06.2011 р. № 649 і МОЗ України від 07.07.2011 р. № 401.

Основними формами організації навчального процесу при вивченні навчальної дисципліни «Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій» є: лекції, навчальна практика під керівництвом викладача, самостійна робота студентів.

На практичних заняттях особливу увагу приділено питанням надання першої медичної допомоги пораненим та ураженим на полі бою та постраждалим під час надзвичайних ситуацій.

Основними завданнями самостійної роботи студентів є підготовка і виконання поточних навчальних практичних завдань, а також самостійне вивчення окремих розділів дисципліни під керівництвом викладача.

Оцінка якості засвоєння навчальної дисципліни включає поточний та підсумковий контроль.

Після вивчення дисципліни ***студенти повинні знати:***

- основні завдання медичної служби Збройних сил України у воєнний час;
- основи організації санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів у військах;
- основи організації лікувально-профілактичних та лікувально-евакуаційних заходів у військах;
- завдання та структуру організації Державної служби медицини катастроф;
- особливості організації лікувально-евакуаційних заходів в осередках масових уражень;
- принципи надання першої медичної допомоги пораненим та хворим під час бойових дій та при надзвичайних ситуаціях.

Студенти повинні вміти:

- проводити розшук поранених і уражених в умовах бойової обстановки, здійснювати їх евакуацію;
- надавати першу медичну допомогу пораненим і хворим в умовах бойових дій;
- надавати першу медичну допомогу в осередках надзвичайних ситуацій мирного та воєнного часу;
- користуватися засобами індивідуального і колективного захисту, а також засобами індивідуального медичного захисту;
- користуватися медичним оснащенням особового складу Збройних сил, санітара і санітарного інструктора;
- користуватися комплектно-табельним оснащенням медичного пункту, оснащенням військових аптек і медичних складів;
- проводити санітарну обробку уражених, поранених і хворих;

— здійснювати спеціальну обробку лікарських засобів, медичної техніки та іншого медичного майна, зараженого отруйними та радіоактивними речовинами.

Студенти мають бути поінформовані про:

- умови діяльності медичної служби Збройних сил у сучасній війні;
- санітарно-евакуаційні засоби та можливості їх застосування;
- групові засоби медичного оснащення, типи пересувної медичної та санітарної техніки;
- обсяг роботи аптеки військового госпіталю, складу медичного майна;
- екологічну обстановку на території України, регіону та можливі аварії й катастрофи;
- досвід роботи служби екстреної медичної допомоги під час ліквідації наслідків великомасштабних надзвичайних ситуацій різного походження.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Навчальна практика під керівництвом викладача	Самостійна робота
Модуль I. Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій					
	Змістовий модуль 1. Основи організації медичного забезпечення військ	10	2	4	4
1.	Основні завдання медичної служби Збройних сил України у воєнний час. Уражуюча дія сучасної зброї та характеристика санітарних втрат. Величина та структура санітарних втрат в зоні проведення АТО.	1	1	-	-
2.	Основи організації забезпечення медичним майном і технікою у воєнний час. Особливості забезпечення медичним майном і технікою в зоні проведення АТО.	3	1	-	2
3.	Основи організації та проведення санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів у військах. Індивідуальні та групові засоби медичного захисту. Індивідуальні засоби медичного захисту особового складу військ у зоні проведення АТО.	4	-	2	2
4.	Основи організації лікувально-профілактичних та лікувально-евакуаційних заходів у військах. Особливості лікувально-евакуаційного забезпечення військ у зоні проведення АТО. Польова медична техніка. Пересувна медична та санітарна техніка.	2	-	2	-
	Змістовий модуль 2. Основи надання першої медичної допомоги у воєнний час	26	4	16	6
5.	Організація надання першої медичної допомоги пораненим на полі бою. Медичне оснащення санітара та санітарного інструктора.	8	2	4	2
6.	Заходи першої медичної допомоги при пораненнях та ураженнях. Техніка безпеки.	4	-	4	-
7.	Особливості поранень у військовослужбовців у зоні проведення АТО. Перша медична допомога при вогнепальних ранах. Мінно-вибухова травма. Політравма.	8	2	4	-

	Травматичний шок. Синдром тривалого роздавлювання тканин. Термічні опіки. Відмороження				
8.	Радіаційні ураження.	4		2	2
9.	Протиепідемічний захист військ в умовах застосування бактеріологічної та хімічної зброї. Ураження бойовими отруйними речовинами. Техніка безпеки.	2	-	2	2
	Змістовий модуль 3. Перша медична допомога в умовах надзвичайних ситуацій.	18	2	8	8
10.	Основи створення, структура та завдання Державної служби медицини катастроф.	2	2	-	-
11.	Лікувально-евакуаційні заходи в осередку транспортних аварій і катастроф.	2	-	2	-
12.	Хіміко-технологічні катастрофи. Основні лікувально-профілактичні заходи в осередку хімічного ураження.	4	-	2	2
13.	Основні лікувально-профілактичні заходи при аваріях на АЕС і радіаційно-небезпечних об'єктах в осередку хімічного ураження.	2	-	-	2
14.	Екстрена медична допомога при масових ураженнях у мирний та воєнний час.	4	-	2	2
15.	Санітарно-гігієнічні та протиепідемічні заходи у надзвичайних ситуаціях.	4	-	2	2
	Усього	54	8	28	18

ЗМІСТ

МОДУЛЬ I. ВІЙСЬКО-МЕДИЧНА ПІДГОТОВКА ТА МЕДИЦИНА НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Змістовий модуль 1. Основи організації медичного забезпечення військ

Тема 1. Основні завдання медичної служби Збройних сил України у воєнний час. Уражуюча дія сучасної зброї та характеристика санітарних втрат. Величина та структура санітарних втрат в зоні проведення АТО.

ЛЕКЦІЯ

Основні завдання медичної служби Збройних сил України у воєнний час, їх зміст і значення. Умови діяльності медичної служби та їх вплив на організацію медичного забезпечення військ.

Організаційна структура медичної служби Збройних сил України. Військова ланка медичної служби Збройних сил України. Категорії особового складу медичної служби. Військові звання особового складу медичної служби.

Поняття про загальні втрати особового складу військ. Класифікація санітарних втрат, їх характеристика. Величина санітарних втрат, фактори, що впливають на їх розміри. Сучасна структура санітарних втрат, її залежність від зброї, яку використовує ворог. Величина та структура санітарних втрат в зоні проведення АТО.

Тема 2. Основи організації забезпечення медичним майном і технікою у воєнний час. Особливості забезпечення медичним майном і технікою в зоні проведення АТО.

ЛЕКЦІЯ

Медичне майно, його класифікація та характеристика за призначенням.

Поняття комплекту медичного майна.

Медико-тактична характеристика комплектів медичного майна для надання першої медичної допомоги. Зберігання й оновлення медичного майна в комплектах.

Санітарно-господарське майно медичного пункту батальйону (МПБ). Транспорт МПБ механізованого батальйону.

Особливості забезпечення медичним майном і технікою в зоні проведення АТО.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Медичне постачання Збройних Сил України, його зміст, завдання і принципи.

Тема 3. Основи організації та проведення санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів у військах. Індивідуальні та групові засоби медичного захисту. Індивідуальні засоби медичного захисту особового складу військ у зоні проведення АТО.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Медико-тактична характеристика індивідуальних засобів медичного оснащення: аптечки індивідуальної, індивідуального протихімічного пакету, пакету перев'язувального індивідуального, засобу для знезараження води.

Медико-тактична характеристика групових засобів медичного захисту.

Медико-тактична характеристика сумки санітара, сумки медичної військової, лямки медичної носильної, лямки медичної спеціальної, шолома для поранених у голову, нош санітарних, нош іммобілізаційних вакуумних.

Індивідуальні засоби медичного захисту особового складу військ у зоні проведення АТО.

Практичні навички:

— медико-тактична характеристика індивідуального медичного оснащення (АІ, ППІ, ППІ-8, ППІ-9, ППІ-10, таблетки для знезараження води);

— медико-тактична характеристика групового медичного оснащення (АВ, СС, СМВ);

— уміння користуватися:

- шприц-тюбиком;
- аптечкою індивідуальною (АІ-1);
- ППІ;
- ППІ-8, ППІ-9, ППІ-10;
- таблетками для знезараження води;
- аптечкою військовою (АВ);
- трубкою дихальною (ТД-1);
- сумкою санітара (СС);
- сумкою медичною військовою (СМВ);
- ношами санітарними;
- ляшкою медичною носильною (Ш-1);
- ляшкою медичною спеціальною (Ш-4).

САМОСТІЙНА РОБОТА

Поняття про санітарно-гігієнічні заходи, їх значення в збереженні здоров'я військовослужбовців і підтриманні боєздатності військ. Перелік санітарно-гігієнічних заходів, що проводяться силами військової медичної служби, організація їх виконання.

Особливості бойової обстановки та військової діяльності, що впливають на стан здоров'я особового складу військ. Загальні уявлення про розташування військ на бойових позиціях, умови життя, побуту та бойової діяльності військ.

Бактеріологічна зброя, можливості її використання в сучасній війні та зростання небезпеки виникнення епідемічних захворювань у військах.

Протиепідемічний захист військ і його головне завдання. Система протиепідемічних заходів. Основні заходи протиепідемічного захисту військ. Протиепідемічний захист військ на етапах медичної евакуації.

Гігієнічні вимоги до водопостачання військовослужбовців.

Організація польового водопостачання: розвідка, добування та очищення води.

Вимоги до якості води. Очищення та знезараження води в польових умовах.

Тема 4. Основи організації лікувально-профілактичних та лікувально-евакуаційних заходів у військах. Особливості лікувально-евакуаційного забезпечення військ у зоні проведення АТО. Польова медична техніка. Пересувна медична та санітарна техніка.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Розшук поранених на полі бою. Способи відтягування поранених і винесення їх з поля бою в укриття (гнізда поранених).

Позначення місць укриття та зосередження поранених. Лікувально-евакуаційне забезпечення військ.

Етап медичної евакуації, завдання, які він виконує, вимоги до розгортання та принципова схема його розгортання.

Медичне сортування поранених і хворих на етапах медичної евакуації.

Медико-тактична характеристика технічних засобів, рухомих медичних і санітарних установок, типового медичного устаткування, медичних наметів, які використовуються при розгортанні медичної роти механізованої бригади.

Особливості лікувально-евакуаційного забезпечення військ у зоні проведення АТО.

Практичні навички:

— наближення до поранених різними способами (короткою перебіжкою, перебіжкою в положенні пригнувшись, переповзанням: «рачкуючи», «по-пластунському» та на боці);

— гасіння палаючого обмундирування та запалювальних сумішей;

— відтягування поранених з поля бою в укриття на собі (на спині та на стегні);

— відтягування поранених в укриття за допомогою табельних засобів: на плащ-наметі;

— способи витягування поранених із бронетанкової техніки та інших місць їх перебування за допомогою лямки медичної спеціальної Ш-4;

— винесення поранених з поля бою одним санітаром на спині, плечі, на руках перед собою;

— винесення поранених з поля бою одним санітаром за допомогою лямки медичної носильної (складеною кільцем і вісімкою);

— винесення поранених з поля бою двома санітарами: на руках, плащ-наметі, за допомогою лямки медичної носильної, на санітарних та імпровізованих ношах.

— уміння користуватися:

- ношами санітарними;
- лямкою медичною носильною (Ш-1);
- лямкою медичною спеціальною (Ш-4).

Змістовий модуль 2. Основи надання першої медичної допомоги у воєнний час

Тема 5. Організація надання першої медичної допомоги пораненим на полі бою. Медичне оснащення санітара та санітарного інструктора

ЛЕКЦІЯ

Види і обсяг медичної допомоги. Заходи першої медичної допомоги. Роль самопомоги та взаємодопомоги в сучасному бою. Надання першої медичної допомоги пораненим на полі бою. Аптечка індивідуальна, пакет перев'язувальний індивідуальний, індивідуальний протихімічний пакет, засоби знезараження води, накидка медична. Призначення та порядок їх використання.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Розрахункові обґрунтування сумки санітара, сумки медичної військової. Перелік медичного майна сумки медичної військової і призначення медичних предметів, порядок їх використання. Лямки санітарна та спеціальна, ноші санітарні, шолом для поранених у голову, їх медико-тактичні характеристики.

Практичні навички:

- уміння користуватися:
  - шприц-тюбиком;
  - аптечкою індивідуальною (АІ-1);
  - ППІ;
  - ППІ-8, ППІ-9, ППІ-10;
  - таблетками для знезараження води;
  - аптечкою військовою (АВ);
  - трубкою дихальною (ТД-1);
  - сумкою санітара (СС);
  - сумкою медичною військовою (СМВ);
  - ношами санітарними;
  - лямкою медичною носильною (Ш-1);
  - лямкою медичною спеціальною (Ш-4).
  - медичними засобами захисту і профілактики (АІ – 2, УПП), знезараження води;
  - комплектом “Перев’язувальні засоби стерильні” (Б-1);
  - комплектом “Шини” (Б-2);
  - апаратом “Інгалятор кисневий портативний” (КІ-4);
  - апаратом для штучної вентиляції легенів портативним ручним типу ДП-10;
  - ношами санітарними;
  - лямками медичними носильними (Ш-1);
  - лямками медичними спеціальними (Ш-4);
  - шоломом для поранених у голову (ШР);
- техніка накладання транспортних шин:
  - Дітерікса;
  - Крамера;
  - фанерної;
  - підборідної з головною пов’язкою.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Додаткові засоби індивідуального медичного оснащення залежно від клімато-географічних умов. Групові засоби медичного оснащення (аптечка військова для повітряних апаратів).

Тема 6. Заходи першої медичної допомоги при пораненнях та ураженнях

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Заходи першої медичної допомоги при пораненнях:

- витягування уражених з-під завалів, зі сховищ, укриттів, води, бойової техніки;
- гасіння одягу, що горить чи тліє, запалювальних сумішей;
- уведення знеболювальних засобів зі шприц-тюбика з індивідуальної аптечки;
- усунення асфіксії шляхом звільнення верхніх дихальних шляхів від слизу, крові, сторонніх тіл, надання відповідного положення тілу (у разі западання язика, блювання, значної носової кровотечі) і проведення штучної вентиляції легень (ШВЛ) способом «рот до рота» і «рот до носа»;
- тимчасова зупинка зовнішньої кровотечі;
- накладання асептичної пов'язки у разі відкритого пневмотораксу;
- іммобілізація ушкодженої кінцівки підручними засобами;
- надягання протигаза під час перебування на зараженій місцевості;
- введення антидотів;
- часткове санітарне оброблення;
- застосування антибіотиків, протиблювотних засобів з індивідуальної аптечки.

Практичні навички:

- послідовність дій під час надання першої медичної допомоги;
- тимчасова зупинка зовнішньої кровотечі за допомогою:
  - накладання тугої пов'язки;
  - притискування артерії пальцями до кісткового виступу;
  - максимального згинання кінцівки;
  - накладання джгута-закрутки;
  - накладання гумового джгута;
- накладання асептичної пов'язки при пораненнях кінцівок, живота, грудної клітки та інших ділянок тіла;
- накладання оклюзійної пов'язки при відкритому пневмотораксі;
- тимчасова іммобілізація кінцівок з використанням пов'язок і підручних засобів (імпровізованих шин);
- штучне дихання “з рота до рота”, “з рота до носа”;
- проведення закритого масажу серця.
Накладання пов'язок на:
голову:
  - колової;
  - зворотної;
  - “чепець”;
  - хрестоподібної на потилицю;
  - на одне око (монокулярної);

- на обидва ока (бінокулярної);
- на одне вухо (“неаполітанська шапка”);
- “вуздечка”;
- виготовлення праці;
- пращоподібної на ніс;
- пращоподібної на підборіддя;
- “шапки Гіппократа”.

кінцівки:

- колової;
- спіральної;
- повзучої;
- “лицарська рукавичка”;
- зворотної на кисть;
- хрестоподібної на променево-зап’ястковий та гомілково-стопний суглоби;
- черепащачої;
- колосоподібної на плечовий суглоб.

тулуб:

- Дезо;
- хрестоподібної на плечові суглоби;
- на одну молочну залозу;
- на обидві молочні залози;
- Вельпо;
- за допомогою ППІ;
- оклюзійної.

Накладання косинки медичної.

Тема 7. Особливості поранень у військовослужбовців у зоні проведення АТО. Перша медична допомога при вогнепальних ранах. Мінно-вибухова травма. Політравма. Травматичний шок. Синдром тривалого роздавлювання тканин. Термічні опіки. Відмороження.

ЛЕКЦІЯ

Особливості поранень у військовослужбовців у зоні проведення АТО. Класифікація ран. Принципи надання першої медичної допомоги при вогнепальних ранах, мінно-вибухових травмах, політравмах.

Травматичний шок, клінічні прояви. Заходи першої медичної допомоги пораненим у стані травматичного шоку.

Клінічна картина в різні періоди синдрому тривалого роздавлювання (стиснення) тканин. Заходи першої медичної допомоги.

Класифікація опіків за глибиною ураження. Клінічна картина опікової хвороби. Методи визначення площі опіків у польових умовах.

Візуальне визначення ступеня опіку. Заходи першої медичної допомоги при термічних ушкодженнях.

Відмороження, клінічні прояви. Заходи першої медичної допомоги при відмороженнях.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Надання першої медичної допомоги при вогнепальних ранах, мінно-вибухових травмах, полі травмах; пораненням у стані травматичного шоку. Заходи першої медичної допомоги в різні періоди синдрому тривалого роздавлювання (стиснення) тканин.

Визначення площі опіку за правилом дев'яток (Уоллеса) та правилом долоні (Глумова).

Надання першої медичної допомоги при термічних ушкодженнях та відмороженнях.

Практичні навички:

- тимчасова зупинка зовнішньої кровотечі;
- накладання притискаючої пов'язки;
- пальцеве притиснення артерії до кістки;
- максимальне згинання кінцівок;
- накладання джгута-закрутки;
- накладання кровозупинного джгута;
- накладання кровозупинної пов'язки «Целокс»;
- використання кровозупинного порошка «Целокс», «Гемастоп»;
- накладання пов'язок при пораненнях голови, грудної клітки, живота, кінцівок та інших ділянок тіла;
- накладання оклюзійної пов'язки при пневмотораксі;
- іммобілізація кінцівок із використанням пов'язок і підручних засобів (імпрізованих шин);
- штучне дихання «рот до рота», «рот до носа» та за допомогою дихальної трубки ТД-1, «рот до трубки»;
- проведення закритого масажу серця;
- контроль за накладеним джгутом;
- киснева інгаляція за допомогою КІ-4;
- штучна вентиляція легенів за допомогою апарата ДП-10.
- визначення ступеня тяжкості травматичного шоку;
- заходи невідкладної допомоги при травматичному шоку;
- визначення площі опіків;
- введення знеболювальних препаратів;
- накладання асептичних пов'язок на опікову поверхню;
- вирішення завдань з надання першої медичної допомоги при розвитку травматичного шоку, термічних опіках, синдромі тривалого роздавлювання (стиснення) тканин, відмороженні.

Тема 8. Радіаційні ураження

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Прилади радіаційної розвідки та дозиметричного контролю.

Комбіновані радіаційні ураження. Профілактика радіаційних уражень. Перша медична допомога ураженим.

Загальні поняття про методи, засоби радіометричного контролю об'єктів і дозиметричний контроль опромінення особового складу.

Зміст і завдання спеціальної обробки, її види. Санітарна обробка уражених отруйними речовинами. Часткова та повна санітарна обробка. Поняття про табельні засоби спеціальної

обробки (ДДА, ДК – 4, ІДСП, ППП та ін.).

Організація часткової та повної санітарної обробки уражених, поранених і хворих в МПП і ОМЕБД. Контроль повноти обробки. Заходи безпеки при її проведенні.

Практичні навички:

- надягання протигазу і ШР на пораненого у голову в осередку ураження;
- робота з приладами дозиметричного контролю – ДП-22В, ІД-1;
- використання протирадіаційних засобів з АІ-1;
- робота з радіометром-рентгенометром – ДП-5А;
- вирішення ситуаційних завдань.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Характеристика можливих санітарних втрат при застосуванні ядерної зброї. Стисла характеристика біологічної дії іонізуючого випромінювання. Гостра та хронічна променева хвороба. Методика визначення отруйних речовин у продуктах харчування, воді, повітрі, лікарських засобах, на речах табельного оснащення військово-медичної служби.

Тема 9. Протиепідемічний захист військ в умовах застосування бактеріологічної та хімічної зброї. Ураження бойовими отруйними речовинами. Техніка безпеки.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Порядок відбору проб на зараження отруйними речовинами, правила їх закупорки та доставки для дослідження. Супровідна документація до проб, відправлених на дослідження до лабораторії.

Надання першої медичної допомоги ураженим.

Схема розгортання майданчика спеціальної обробки ОМЕДБ. Заходи протиепідемічного захисту.

Практичні навички:

- введення антидоту за допомогою шприц-тюбика;
- надягання протигазу і шолому для поранених у голову на пораненого в зараженій зоні;
- проведення часткового санітарного оброблення за допомогою ППП-8 (ППП-9, ППП-10);
- способи проведення штучного дихання в зараженій атмосфері, в зараженій атмосфері;
- киснева інгаляція за допомогою інгалятора КІ-4;
- штучна вентиляція легень за допомогою ДП-10;
- вирішення ситуаційних завдань з надання першої медичної допомоги ураженим.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Характеристика та класифікація бойових отруйних речовин: нервово-паралітичної дії; шкірно-наривної дії; загальноотруйної дії; задушливої дії; психотоміметичної дії.

Загальні відомості про бактеріологічну (біологічну) зброю та її уражуючі чинники, специфічні особливості, можливі способи застосування, найбільш імовірні види

збудників.

Загальні відомості про неспецифічну та специфічну індикацію бактеріологічної (біологічної) зброї.

Клінічна картина уражень різними типами отруйних речовин.

Змістовий модуль 3. Перша медична допомога в умовах надзвичайних ситуацій.

Тема 10. Основи створення, структура та завдання Державної служби медицини катастроф.

ЛЕКЦІЯ

Історія виникнення медицини надзвичайних ситуацій. Заклади державної служби медицини катастроф центрального та територіального рівнів. Державна служба медицини катастроф області. Обласна координаційна комісія та формування ДСМК.

Нормативно-правові акти щодо організації й діяльності Державної служби медицини катастроф (ДСМК).

Постанова Кабінету Міністрів України №343 від 14.04.97р. «Про утворення Державної служби медицини катастроф». Основні завдання ДСМК. Сили, заклади та формування ДСМК.

Державна програма створення єдиної системи надання екстреної медичної допомоги. Закон України «Про екстрену медичну допомогу». Система лікувально-евакуаційного забезпечення населення в надзвичайних ситуаціях.

Медичне сортування, групи постраждалих.

Етапи медичної евакуації.

Обсяги медичної допомоги.

Тема 11. Лікувально-евакуаційні заходи в осередку транспортних аварій і катастроф.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Лікувально-евакуаційне забезпечення та види медичної допомоги постраждалим у надзвичайних ситуаціях техногенного походження. Медичне забезпечення особового складу рятувальних загонів.

Заходи першої медичної допомоги в ході рятувальних робіт при травмах, кровотечах, термічних опіках, ураженнях.

Особливості надання першої медичної допомоги у випадку переохолодження,

перегрівання та комбінованих уражень.

Практичні навички:

- огляд потерпілого в салоні автомобіля;
- накладання шийного комірця;
- підготовка до витягування потерпілого з салону автомобіля;
- медична допомога при утопленні;
- медична допомога при ураженні електричним струмом;
- вирішення ситуаційних задач.

Тема 12. Хіміко-технологічні катастрофи. Основні лікувально-профілактичні заходи в осередку хімічного ураження.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Аварії на хімічно-небезпечних об'єктах. Класифікація аварій. Характеристика осередків ураження сильнодіючими отруйними речовинами. Основи захисту населення при аваріях на хімічно-небезпечних об'єктах.

Клінічна картина отруєння хлором, аміаком, етиловим спиртом (алкоголем) і його похідними, чадним газом.

Природні отрути тваринного та рослинного походження.

Практичні навички:

- правила користування індивідуальними засобами захисту органів дихання і шкіри;
- часткова санітарна обробка відкритих ділянок тіла та одягу за допомогою індивідуального протихімічного пакета-ППІ8;
- надання першої медичної допомоги при отруєнні хлором, аміаком, сірководнем, чадним газом;
- порядок надання першої медичної допомоги при отруєнні невідомою речовиною або газом.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Загальні принципи лікування гострих отруєнь. Отруєння тваринного та рослинного походження, медична допомога. Перша медична допомога при отруєнні грибами, профілактика отруєнь.

Тема 13. Основні лікувально-профілактичні заходи при аваріях на АЕС і радіаційно-небезпечних об'єктах, в осередку хімічного ураження.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Радіаційний контроль в умовах радіаційної аварії.

Заходи та засоби захисту населення під час радіаційних аварій (колективні та індивідуальні).

Основні принципи надання медичної допомоги персоналу, який потерпів під час аварії на АЕС.

Основні принципи і методи лікування гострих отруєнь СДОР. Основні симптоми

отруєнь, перша медична допомога при отруєннях СДОР: аміаком, чадним газом, хлором, сірковуглецем тощо.

Заходи та засоби захисту (індивідуальні та колективні) при аваріях з викидом СДОР.

Техніка безпеки особового складу бригад екстреної допомоги під час ліквідації осередків хімічного ураження та їхніх наслідків.

Прилади хімічної розвідки та правила роботи з ними.

Тема 14. Екстрена медична допомога при масових ураженнях у мирний та воєнний час.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Чинні законодавчі акти України, їх основні положення.

Медичне сортування та медична евакуація.

Види медичної допомоги, основні вимоги до них та їх обсяг: перша медична допомога, долікарська допомога, перша лікарська допомога, кваліфікована медична допомога, спеціалізована медична допомога.

Практичні навички:

- первинний огляд потерпілого (АВС);
- поглиблений первинний огляд (АВС+ДЕ);
- перша медична допомога при політравмі на догоспільному етапі;
- перша медична допомога при:
  - непритомності;
  - колапсі;
  - судомах;
  - гіпер- та гіпотермії;
  - утоплені;
  - отруєнні невідомою речовиною;
  - алергійних реакціях.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Основна мета та організаційні основи лікувально-евакуаційного забезпечення в системі ДСМК. Суть системи лікувально-евакуаційного забезпечення населення в надзвичайний період. Умови реалізації сучасної системи лікувально-евакуаційного забезпечення населення в надзвичайних ситуаціях (НС). Особливості надання медичної допомоги дітям.

Основні принципи і способи захисту населення при масових ураженнях у надзвичайних ситуаціях природного та техногенного характеру.

Стихійні лиха, їх класифікація і медико-тактичні особливості. Основи організації та проведення аварійно-рятувальних і невідкладних робіт, медична допомога в районах стихійних лих.

Зміст та організація режимно-обмежувальних заходів у епідемічних осередках.

Тема 15. Санітарно-гігієнічні та протиепідемічні заходи у надзвичайних ситуаціях.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Оцінка епідемічної обстановки в осередку надзвичайної ситуації, медичне обстеження, виявлення інфекційних хворих, локалізація й ліквідація осередків інфекції. Обсервація та карантин.

Організація екстреної профілактики серед населення в епідемічних осередках.

Санітарно-гігієнічні та протиепідемічні заходи в осередках катастроф: ізоляція хворих, медичне спостереження за контактними, дезінфекція, дезінсекція та дератизація тощо.

Практичні навички:

- заповнення карти санітарно-епідеміологічної розвідки;
- забір проб води для бактеріологічного дослідження;
- забір проб продуктів харчування для дослідження;
- приготування дезінфекційних розчинів для проведення дезінфекції на об'єктах навколишнього середовища;
- проведення заходів екстреної профілактики населення;
- порядок використання різних типів захисного одягу.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Загальні відомості щодо структури й функцій санітарно-епідеміологічних закладів. Типи захисного одягу. Сучасні засоби для дезінфекції, дезінсекції та дератизації тощо.

САМОСТІЙНА РОБОТА З ДИСЦИПЛІНИ

1. Медичне постачання Збройних Сил України, його зміст, завдання і принципи.
2. Медичний контроль за фізичним розвитком і станом здоров'я військовослужбовців.
3. Санітарно-гігієнічні заходи в частинах і підрозділах діючої армії.
4. Особливості бойової обстановки та військової діяльності, що впливають на стан здоров'я особового складу військ.
5. Загальні уявлення про розташування військ на бойових позиціях, умови життя, побуту та бойової діяльності військ.
6. Поняття про санітарно-гігієнічні заходи, їх значення в збереженні здоров'я військовослужбовців і підтриманні боєздатності військ.
7. Перелік санітарно-гігієнічних заходів, що проводяться силами військової медичної служби, організація їх виконання.
8. Бактеріологічна зброя, можливості її використання в сучасній війні та зростання небезпеки виникнення епідемічних захворювань у військах.
9. Протиепідемічний захист військ і його головне завдання. Система протиепідемічних заходів. Основні заходи протиепідемічного захисту військ. Протиепідемічний захист військ на етапах медичної евакуації.
10. Організація забезпечення медичним майном підрозділів медичної роти механізованої бригади в польових умовах.

11. Основні завдання медичної служби щодо забезпечення військ медичним майном і технікою у воєнний час. Принципи медичного постачання Збройних сил України.
12. Норми постачання медичного майна у воєнний час.
13. Причини і частота виникнення травматичного шоку в умовах сучасної війни.
14. Синдром тривалого роздавлювання (стиснення) тканин, частота виникнення.
15. Причини і частота термічних опіків у сучасній війні. Особливості опіків внаслідок дії ядерної зброї та запалювальних сумішей.
16. Характеристика можливих санітарних втрат при застосуванні ядерної зброї.
17. Стисла характеристика біологічної дії іонізуючого випромінювання.
18. Гостра та хронічна променева хвороба.
19. Методика визначення отруйних речовин у продуктах харчування, воді, повітрі, лікарських засобах, на речах табельного оснащення військово-медичної служби.
20. Схема розгортання майданчика спеціальної обробки ОМЕДБ.
21. Класифікація бойових отруйних речовин.
22. Характеристика бойових отруйних речовин: нервово-паралітичної дії; шкірно-наривної дії; загальноотруйної дії; задушливої дії; психотоміметичної дії.
23. Загальні відомості про бактеріологічну (біологічну) зброю та її уражуючі чинники, специфічні особливості, можливі способи застосування, найбільш імовірні види збудників.
24. Заходи протиепідемічного захисту.
25. Загальні відомості про неспецифічну та специфічну індикацію бактеріологічної (біологічної) зброї.
26. Загальні принципи лікування гострих отруєнь. Отруєння тваринного та рослинного походження, медична допомога. Перша медична допомога при отруєнні грибами, профілактика отруєнь.
27. Радіаційний контроль в умовах радіаційної аварії.
28. Заходи та засоби захисту населення під час радіаційних аварій (колективні та індивідуальні).
29. Основні принципи надання медичної допомоги персоналу, який потерпів під час аварії на АЕС.
30. Основні принципи і методи лікування гострих отруєнь СДОР. Основні симптоми отруєнь, перша медична допомога при отруєннях СДОР: аміаком, чадним газом, хлором, сірководнем тощо.
31. Заходи та засоби захисту (індивідуальні та колективні) при аваріях з викидом СДОР.
32. Техніка безпеки особового складу бригад екстреної допомоги під час ліквідації осередків хімічного ураження та їхніх наслідків.
33. Прилади хімічної розвідки та правила роботи з ними.
34. Основна мета та організаційні основи лікувально-евакуаційного забезпечення в системі ДСМК.
35. Суть системи лікувально-евакуаційного забезпечення населення в надзвичайний період.
36. Умови реалізації сучасної системи лікувально-евакуаційного забезпечення населення в надзвичайних ситуаціях (НС). Особливості надання медичної допомоги дітям.
37. Робота бригад і загонів екстреної медичної допомоги, інших медичних формувань у районах масового ураження людей.
38. Основні принципи і способи захисту населення при масових ураженнях у надзвичайних ситуаціях природного та техногенного характеру.
39. Стихійні лиха, їх класифікація і медико-тактичні особливості.
40. Основи організації та проведення аварійно-рятувальних і невідкладних робіт, медична допомога в районах стихійних лих.

41. Зміст та організація режимно-обмежувальних заходів у епідемічних осередках.
42. Загальні відомості щодо структури й функцій санітарно-епідеміологічних закладів.
43. Типи захисного одягу.
44. Сучасні засоби для дезінфекції, дезінсекції та дератизації тощо.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Уміння користуватися:
  - шприц-тюбиком;
  - аптечкою індивідуальною (АІ-1);
  - ППІ;
  - ППІ-8, ППІ-9, ППІ-10;
  - таблетками для знезараження води;
  - аптечкою військовою (АВ);
  - трубкою дихальною (ТД-1);
  - сумкою санітара (СС);
  - сумкою медичною військовою (СМВ);
  - ношами санітарними;
  - лямкою медичною носильною (Ш-1);
  - лямкою медичною спеціальною (Ш-4).
  - медичними засобами захисту і профілактики (АІ – 2, УПП), знезараження води;
  - комплектом “Перев’язувальні засоби стерильні” (Б-1);
  - комплектом “Шини” (Б-2);
  - апаратом “Інгалятор кисневий портативний” (КІ-4);
  - апаратом для штучної вентиляції легенів портативним ручним типу ДП-10;
  - шоломом для поранених у голову (ШР);
2. Наближення до поранених різними способами.
3. Гасіння палаючого обмундирування та запалювальних сумішей.
4. Відтягування поранених з поля бою в укриття на собі (на спині та на стегні).
5. Відтягування поранених в укриття за допомогою табельних засобів: на плащ-наметі.
6. Способи витягування поранених із бронетанкової техніки та інших місць їх перебування за допомогою лямки медичної спеціальної Ш-4.
7. Винесення поранених з поля бою одним санітаром на спині, плечі, на руках перед собою;
8. Винесення поранених з поля бою одним санітаром за допомогою лямки медичної носильної (складеною кільцем і вісімкою).
9. Винесення поранених з поля бою двома санітарами: на руках, плащ-наметі, за допомогою лямки медичної носильної, на санітарних та імпровізованих ношах.
10. Техніка накладання транспортних шин:
  - Дітерікса;
  - Крамера;
  - фанерної;
  - підборідної з головною пов’язкою.
11. Накладання пов’язок на:
  - голову:*
    - колової;
    - зворотної;
    - “чепець”;
    - хрестоподібної на потилицю;

- на одне око (монокулярної);
- на обидва ока (біокулярної);
- на одне вухо (“неаполітанська шапка”);
- “вуздечка”;
- виготовлення праці;
- пращоподібної на ніс;
- пращоподібної на підборіддя;
- “шапки Гіппократа”.

кінцівки:

- колової;
- спіральної;
- повзучої;
- “лицарська рукавичка”;
- зворотної на кисть;
- хрестоподібної на променево-зап’ястковий та гомілково-стопний суглоби;
- черепашчої;
- колосоподібної на плечовий суглоб.

тулуб:

- Дезо;
- хрестоподібної на плечові суглоби;
- на одну молочну залозу;
- на обидві молочні залози;
- Вельпо;
- за допомогою ППІ;
- оклюзійної.

Накладання косинки медичної.

12. Тимчасова зупинка зовнішньої кровотечі за допомогою:

- накладання тугої пов’язки;
- притискування артерії пальцями до кісткового виступу;
- максимального згинання кінцівки;
- накладання джгута-закрутки;
- накладання гумового джгута.

13. Накладання асептичної пов’язки на рану або опікову поверхню, а при відкритому пневмотораксі- оклюзійної пов’язки з використанням гумової обкладинки індивідуального перев’язувального пакета.

14. Накладання асептичної пов’язки при пораненнях кінцівок, живота, грудної клітки та інших ділянок тіла.

15. Тимчасова іммобілізація кінцівок з використанням пов’язок і підручних засобів (імпровізованих шин).

16. Штучне дихання “з рота до рота”, “з рота до носа”.

17. Проведення закритого масажу серця.

18. Витягування постраждалих із бойових машин, важкодоступних місць, осередків пожеж та з-під завалів тощо.

19. Гасіння палаючого одягу й запалювальних сумішей, що попали на тіло.

20. Одягання протигазу у разі перебування на зараженій місцевості.

21. Введення за допомогою шприц-тюбика: знеболювальних засобів, антидотів ураженим отруйними речовинами.

22. Усунення асфіксії шляхом звільнення верхніх дихальних шляхів від слизу, крові й можливих сторонніх предметів, фіксація язика при його западанні, введення повітровою.

23. Часткова санітарна обробка відкритих ділянок шкіри й дегазацію прилеглого до неї одягу за допомогою індивідуального протихімічного пакета.

24. Застосування антибіотиків, протиблювотних та інших лікарських засобів.
25. Визначення площі опіків.
26. Надягання протигазу і ШР на пораненого у голову в осередку ураження.
27. Проведення часткового санітарного оброблення за допомогою ШПП-8 (ШПП-9, ШПП-10). Контроль правильності проведення спеціальної і санітарної обробки.
28. Робота з приладами дозиметричного контролю – ДП-22В, ІД-1.
29. Використання протирадіаційних засобів з АІ-1.
30. Робота з радіометром-рентгенометром – ДП-5А.
31. Способи проведення штучного дихання в зараженій атмосфері, в зараженій атмосфері.
32. Киснева інгаляція за допомогою інгалятора КІ-4.
33. Штучна вентиляція легень за допомогою ДП-10.
34. Огляд потерпілого в салоні автомобіля.
35. Накладання шийного комірця;
36. Підготовка до витягування потерпілого з салону автомобіля.
37. Перша медична допомога при утопленні.
38. Перша медична допомога при ураженні електричним струмом.
39. Перша медична допомога при отруєнні хлором, аміаком, сірководнем, чадним газом.
40. Порядок надання першої медичної допомоги при отруєнні невідомою речовиною або газом.
41. Правила користування індивідуальними засобами захисту органів дихання і шкіри.
42. Первинний огляд потерпілого (АВС).
43. Поглиблений первинний огляд (АВС+ДЕ).
44. Перша медична допомога при політравмі на догоспільному етапі.
45. Перша медична допомога при:
  - непритомності
  - колапсі;
  - судомах;
  - гіпер- та гіпотермії;
  - утоплені;
  - отруєнні невідомою речовиною;
  - алергійних реакціях.
46. Забір проб:
  - води для бактеріологічного дослідження;
  - продуктів харчування для дослідження.
47. Приготування дезінфекційних розчинів для проведення дезінфекції на об'єктах навколишнього середовища.
48. Проведення заходів екстреної профілактики населення.
49. Порядок використання різних типів захисного одягу.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Способи розшуку поранених.
2. Способи наближення до поранених на полі бою.
3. Способи відтягування поранених і винесення їх з поля бою в укриття.
4. Способи перенесення та перевезення потерпілих.
5. Способи тимчасової зупинки зовнішньої кровотечі на полі бою.
6. Способи накладання асептичної пов'язки при пораненнях кінцівок, живота, грудної клітки.

7. Тимчасова іммобілізація кінцівок з використанням пов'язок і підручних засобів.
8. Способи штучної вентиляції легенів.
9. Транспортна іммобілізація за допомогою шини Дітеріхса.
10. Транспортна іммобілізація за допомогою шини Крамера.
11. Транспортна іммобілізація за допомогою фанерної шини.
12. Транспортна іммобілізація за допомогою пращі підборідної з пов'язкою головною.
13. Клінічні ознаки шоку.
14. Зміст заходів першої медичної допомоги при травматичному шоку на полі бою.
15. Основні симптоми синдрому тривалого роздавлювання (стиснення) тканин (СТРТ).
16. Зміст заходів першої медичної допомоги при синдромі тривалого роздавлювання (стиснення) тканин.
17. Характеристика термічних опіків за глибиною ураження.
18. Польові методи визначення площі термічних опіків.
19. Особливості термічних опіків від запалювальних сумішей.
20. Перша медична допомога при термічних опіках.
21. Види радіаційних уражень.
22. Клінічна характеристика гострої променевої хвороби.
23. Перша медична допомога при первинній променевої реакції.
24. Класифікація бойових отруйних речовин (ОР).
25. Перша медична допомога при ураженні ФОР.
26. Перша медична допомога при ураженні ОР шкірно-нарівної дії.
27. Перша медична допомога при ураженні ОР загальноотруйної дії.
28. Перша медична допомога при ураженні ОР задушливої дії.
29. Організація і завдання Державної служби медицини катастроф (ДСМК).
30. Заклади і формування ДСМК.
31. Принципи лікувально-евакуаційного забезпеченні в системі ДСМК.
32. Медичне сортування потерпілих, види, мета.
33. Медична евакуація потерпілих.
34. Основні уражуючі чинники катастроф.
35. Транспортні катастрофи, їх медико-тактична характеристика.
36. Катастрофи на морському та річковому транспорті, причини, прогнозування санітарних втрат, можливі види уражень.
37. Катастрофи на залізничному транспорті, причини, прогнозування санітарних втрат, можливі види уражень.
38. Дорожньо-транспортні аварії, причини, можливі види уражень.
39. Види медичної допомоги постраждалим у надзвичайних ситуаціях.
40. Зміст і обсяг першої медичної допомоги.
41. Характеристика радіаційних аварій.
42. Одиниці вимірювання іонізуючого випромінювання.
43. Біологічна дія іонізуючого випромінювання на організм людини.
44. Колективні засоби захисту населення від дії чинників радіаційного, хімічного та бактеріологічного ураження.
45. Засоби індивідуального захисту органів дихання.
46. Види протигазів, правила надягання.
47. Засоби індивідуального захисту шкіри.
48. Класифікація сильнодіючих отруйних речовин (СДОР), симптоми отруєння.
49. СДОР, найчастіші отруєння, симптоми отруєнь, перша медична допомога при отруєннях хлором, аміаком, чадним газом.
50. Медичні засоби захисту при радіаційному, хімічному та бактеріологічному ураженні.
51. Причини виникнення і класифікація стихійних лих.

52. Перша медична допомога при обмороженнях.
53. Перша медична допомога при утопленні.
54. Перша медична допомога при ураженні електричним струмом.
55. Класифікація медичного майна і техніки, їх кодування.
56. Поняття про комплекти спеціального призначення.
57. Основні чинники, що впливають на якість лікарських засобів у польових умовах. Правила зберігання медичного майна на складах і в аптеках.
58. Зберігання та транспортування лікарських засобів, вогнебезпечних препаратів, стиснених газів, їдких речовин, розчинів і кровозамінників, які можуть змерзнути, отруйних лікарських засобів.
59. Терміни зберігання і порядок поновлення лікарських засобів та іншого медичного майна під час його зберігання, витрачання, транспортування.
60. Будова й оснащення сховищ. Захист медичного майна і техніки від зброї масового ураження.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

- Військово-медична підготовка* / П.І. Сидоренко та ін. — К.: Медицина, 2008. — 432 с.
- Військово-медична підготовка: навч. посібник* / під редакцією М.І.Бадюка. — К.: «МП Леся», 2007. — 484 с.
- Гут Т.М., Гут Р.П.* Військово-медична підготовка. — К.: Медицина, 2010. — 303 с.
- Гут Т.М.* Практикум з військово-медичної підготовки. — К.: Здоров'я, 2001. — 92 с.
- Військова токсикологія, радіологія і медичний захист: підручник* / За ред. Скалецького Ю.М., Мисули І.Р. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. — 362 с.
- Кочін І.В.* Медицина катастроф. — К.: Здоров'я, 2002—348 с.
- Організація забезпечення медичним майном військових частин і медичних установ в умовах надзвичайного стану: Навч. посіб. для студ. вищ. мед. і фар-мац. закл.* / П.С.Сирота, В.В. Трохимчук, В.І. Гридасов та ін. — Х.: Вид-во НФаУ, 2002. — 320 с.
- Медична служба механізованої (танкової) бригади: навч. посіб.* / Вороненко В.В., Бадюк М.І., Гулько В.М. та ін. — К.: УВМА, 2004. — 107 с.
- Організація медичного забезпечення військ* / Бадюк М.І., Левченко Ф.М., Токарчук В.П., Солярик В.В. та ін. / За ред. В.В. Паська. — К.: МП «Леся», 2005. — 430 с.
- Постанова Кабінету Міністрів України “Про створення державної служби медицини катастроф” № 343 від 14.04.1997 р.*
- Рятувальні роботи та медична допомога у вогнищах надзвичайних ситуацій* / Губенко І.Я., Брага В.М. та ін. — Черкаси: Відлуння-Плюс, 2007. — 104 с.
- Сидоренко П.І., Гуш Т.М., Чернищенко Г.А.* Військово-медична підготовка. — К.: Медицина, 2008.
- Медицина надзвичайних ситуацій: Навч. посібник/ за редакцією проф. В.С. Тарасюка.* Київ. ВСВ «Медицина» 2010. — 526 с.

Додаткова

- Брага В.М., Квішніна О.В., Сівак О.А.,* Вживання у надзвичайних ситуаціях. — Пам'ятка-порадник студентам і викладачам вищих навчальних закладів і населенню. Черкаси, 2005. — 67 с.

Військова хірургія з хірургією надзвичайних ситуацій / За ред. В.Я. Білого. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2004. – 324 с.

Вживання у надзвичайних ситуаціях. – В.М.Брага, О.В.Квішніна, О.А.Сівак.. Пам'ятка-порадник студентам і викладачам вищих навчальних закладів і населенню. Черкаси, 2005. – 67 с.

Губенко І.Я., Брага В.М., Квашніна О.В. Що потрібно знати з цивільної оборони: Навч. посібник. — Черкаси: Відлуння-Плюс, 2003. — 109 с.

Домедична допомога в умовах бойових дій: методичний посібник/В.Д.Юрченко, В.О. Крилюк, А.А. Гудима та ін. – К.: Середняк Т.К., 2014. – 80 с.

Коцюруба В.П. Цивільна оборона. Військово-медична підготовка: Метод. посібник. — Черкаси: Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2007. — 17 с.